

Patai József, *Az ember tragédiája* héberül, Múlt és Jövő, 1924, 234–235

sen a munkások igaz lelkületéhez, hangulatához. Miután a nagy telepítő szervezetekről és azok pénzügyi teljesítményéről adatszerűen referált, megismertette velünk a különféle munkásszervezeteket, melyek közt vannak modern-radikálisok épügy, mint szigorúan vallásosak, bár a vallásos ellentétek köztük általában nem olyan élesek és a kölcsönös tolerancia is jóval nagyobb ott, mint általában a külföldön. De erről, mint sok egyébről Patai útleírása lesz hivatva informálni a Múlt és Jövő olvasóit — Nagy tőkét persze nem vihettünk ki a mi rossz valutánkból, azért mutatónak a mi kis társaságunk is „hagyott künn pénzt”. Ha nem is tehetjük meg azt, mit az a teljesen zsidótlán német nagybirtokos, ki Egyiptomból minden ideálisabb vonzalom nélkül, pusztán mint globetrotter érkezvén meg Palesztinába, hónapokig ott ragadt és felbuzdulván az Émek zsiros talaján, most cukorrépa és cukornád ültetésével próbálkozik, hogy jövőre nagyszabású cukorgyárat létesítsen — szerény viszonyainkhoz képest mi is kivettük részünket az u. n. felépítő munkából. Az egész társaság a Becalél-iskolában alapítványt létesített egy műhely létesítésére, mások a haifai iskolainternátus céljaira adományoztak; volt, aki kis földet vásárolt és egyelőre zsidó bér-munkással művelteti. — Tanulság: Ha minden zsidó megtenné kötelességét az ősi honban hontszerző testvérei iránt, akkor csakhamar elmondhatnók némi változtatással a régi jelszót: Loó almón Erec-Jiszroel!

(—t—r.)

אופרה ארמז ישראלית

ביום שלישי ט"ז סיון 17. VI. 24.

תוצג האופרה

של ז. הלוי

היהודים

הברטיסים נמברים | בכל יום משעה שש
רק בקפת התאטרון | עד שמונה בערב

THE PALESTINE OPERA

ON TUESDAY 17 JUNE 1924

will be performed the Opera of Z. Halevi

LA JUIVE

Tickets sold only in the Cash of the Theatre

every day from 3-5 p.m.

الأوبرا
اليهودية

A Palesztinai Opera plakátja a „Zsidónő” előadásáról.
Az egész operaszöveget héberül énekelték (Defusz Goldbeig.)

234

AZ EMBER TRAGÉDIÁJA HÉBERÜL.

אימרה מדין חזון האדם תרגום אביגדור המאירי.

A magyar irodalomnak van a Szentföldön egy nagykövete, aki azonban nem „politikus” és nem számitó hideg diplomáciai fontolgatással végzi a dolgát, hanem szíve vérével, lelke izzó fanatizmusával harcol az ügyért, melynek képviselőjére önkéntes áldozatkészséggel vállalkozott. És mert társai és kollégái Palesztinában sem keztyüskéző diplomaták, bizony sokszor kap mély sebeket is a harcában; „Valóban a mi fájdalomunkat hordozza és a mi betegségünket szenved,” de ő örömmel vállalja az igazságért, melyet kitartással és odaadással diadalra visz. Ez az ő igazsága pedig az, hogy a magyar irodalomnak, a klasszikus és modernnek, el kell foglalnia a maga méltó helyét a világirodalomban és ha ma a héber kultúra renaissance korában minden nemzeti irodalom nagyjai szóhoz jutnak a próféták nyelvén, ki kell vívni itt is a magyar irodalom emancipációját, függetlenül attól, hogy mennyire respektálják a magyar politikában a próféták leszármazottjainak törvénybe iktatott emancipációját.

Ez a mi „nagykövetünk” Avigdor Haméiri-Feuerstein, a beregi származású héber költő, aki mint magyar katona végigharcolta az összes frontokat, aztán súlyosan megsebesülve orosz fogságba került és innen hosszú szenvedések után sikerült az orosz szovjetből üldözötetett többi héber írókkal együtt Szibérián át Palesztinába menekülnie. Mikor Haméiri-Feuerstein a Szentföldre érkezett, itthon már az az „új kurzus” járt a vitustáncát, amely a zsidóságot nemcsak a gazdasági, de a szellemi életből is ki akarta pogromozni. De a költő nem tévesztette össze a poézist a politikával és nem akarta Madáchot és Jókait, Petőfit és Adyt felelőssé tenni azért, amit nálunk Wolffok, Hallerek, Fanglerék és Tasslerék műveltek. Haméiri nagy buzgalommal és lelkesedéssel fogott hozzá a magyar klasszikus és modern irodalom gyöngyeinek héber átültetéséhez, pedig ezeknek az elhelyezését a hazai „kurzus” külföldi kurzusa és az ennek nyomán támadt érthető hangulat nagyon is megnehezítette. Az utóbbi öt esztendőben alig jelent meg héber lap, folyóirat, vagy gyűjteményes könyv, melyben ne találkoznának egy magyar költő vagy elbeszélő nevével. Mikor Haméiri átvette a jeruzsálemi „Doár Hajom” c. napilap szépirodalmi szerkesztését, tekintélyes helyet szentelt itt a magyar literatura ismertetésének és fordításának, amiért aztán az irodalmi mellékletet „Hamadór hamaggyári”-nak nevezték el Palesztinában. Feuersteinnek bizonyára hálásabb terület lett volna a jobb esengésű orosz írókat fordítani és ismertetni, hiszen hosszú fogsága alatt az orosz nyelvet tökéletesen elsajátította. De ő missziót látott az ismeretlen magyar irodalomnak a homályból való kiemelésében és bizonyos, hogy ezt a missziót a legnagyobb hivatottsággal végezte és végzi. Egymásután kiadta Petőfi, Arany, Ady, Kosztolányi, Kiss József, Patai, Makai, Molnár Ferenc, Móricz Zsigmond, Karinthy Frigyes, Ignóty, Bíró Lajos stb. verseit és elbeszéléseit. Most pedig betetétzte úttörő munkásságát Madách halhatatlan művének, *Az ember tragédiájának* gyönyörű héber fordításával. Nem túlzás, hogy Madách még magyarul sem jelent meg ilyen szép kiállításban, mint a héber kiadás. Izléses alakban, 316 oldalon, finom famentes papíron kapta a héber olvasóközönség Madách nagy művét, amelyet méltó módon mint rendkívüli irodalmi

eseményt fogad mindenütt. A jeruzsálemi „Szfirja“ nemzeti könyvtár egyik vezetője Sunémi mondotta nekem, hogy soha még könyv olyan lázas érdeklődést nem váltott ki mint „Az Ember tragédiája“. Amióta megjelent, mindenki ezt kéri, mindenki ezt olvassa és beszélnek róla, vitatkoznak róla, magyarázzák, fejtegetik mint a kommentátorok a Bibliát vagy a Talmudot. Avi Shaul, a szintén magyarországi származású jeruzsálemi író, a héber fordításról írt kitűnő tanulmányában (Doar Hajom) találóan rámutat Madách művének biblikus elemeire, az alapproblémának és végső megoldásának a Szentírással és a profétai etikával való rokonságára. Talán ez a belső szellemi kapcsolat az, amivel „Az Ember tragédiája“ a héber olvasóközönséget egy csapásra meghódította. Különösen a palesztinaiaknak folyton kutató, kereső új nemzedékét, mely külsőségekben leegyszerűsített életformái között tisztára lelki élményekben éli ki magát. Ezek számára új csodaforrást nyitott meg Feuerstein, aki a nagy költő ihlettségével tárta fel Madách káprázatosan mély gondolatvilágát.

A fordítás elé írt tömör és megkapó bevezetésében Haméiri-Feuerstein felveti a kérdést, miért nem került a világirodalomban Madách Faust és Kájin mellé? A magyarázatot Európa akkori vajudásában találja, a politikai és gazdasági élet forrongásában, amely elnyelte a kis népeket kis és nagy tragédiáikkal együtt. Azonkívül a magyar nyelvnek nem volt rokona az európai nyelvek között és a fordítók rendszerint már második-harmadik forrásból merítettek és a sok átütésben elpárolgott az eredetinek íze, zamata.

Haméiri-Feuerstein, aki még a harctérről is eredeti magyar írásokat küldött a Múlt és Jövőnek, a külföldön pedig a legünnepeltebb héber költők közé emelkedett, visszaadta Madách művének minden eredeti szépségét, mélységét és a „Chazon haadam“ (ez a héber címe) pompás biblikus költői nyelvvezetével úgy hat reánk, mintha eredetileg héberül íródott volna. „Az ember tragédiája“ ezzel a fordítással jut bele igazán a világirodalomba. Most kikerül a szűk nyelvi határokból és olvasni fogják Jeruzsálemtől Odessáig, Berlinton Londonig, New-Yorktól Dél-Afrikáig. A héber irodalom eleven életének jellemzőjéül talán érdemes lesz megemlíteni, hogy Feuerstein honoráriumá ívenként 10 font volt, az egész mű 21 iv, a héber fordítás tiszteletdíja tehát 210 font vagyis körülbelül *nyolcvan millió magyar korona*. És hogy a kiadó Stibel sem fizetett reá, mutatja, hogy a könyv sikerén felbuzdulva már is szerződött Feuersteinnel új magyar művek héber fordítására. Csak az a kérdés, hogy a megtört, de nem megtört „kurzus“ beengedi-e Csonkamagyarországba a Szentírás destruktív nyelvére lefordított Madáchot? Vagy meglesz a mentsége, hogy fölösleges, mert hiszen a magyarországi izraeliták ugysem akarják tudomásul venni a héber nyelv feltámadását?

Patai József.

DR. KLEIN SAMUEL: PALESTINA-STUDIEN. A jeles érsekújvári főrabbi külön könyvtárt ad ki Palesztina östörténelmének és geográfiájának felkutatására. Az I. számú füzetét komoly tudományossága forrásmunkává avatja s ezért a további füzeteket is a palesztinai irodalom nyereségéül könyvelhetjük el már előre. Megjelenik „Menorah“-nál Wien.

Lapzártakor kaptuk dr. Klein új nagyértékű palesztinai művét, amelyre legközelebb visszatérünk.

MAGYARORSZÁG MÁSODIK ZSIDÓ REÁLGIMNÁZIUMA.

Írta: Dr. Schlesinger Sámuel debreczeni főrabbi.

A középiskolai oktatás reformjával úgy a fővárosi, mint a debreczeni zsidó gimnázium reálgimnázium lett. Mindkét intézet fiatalon, amúgy is a kezdet nehézségeivel küzdve birkózik meg az átalakulás folyamatával, amit tanszemélyzetének derekas felkészültsége és buzgóssága kétségtelenül sikeresen fog megoldani. Könnyebb feladatot ró e processzus reánk, a két évvel fiatalabb debreczeni zsidó gimnáziumra, amely még csak a jövő tanévben nyitja meg IV. osztályát.

És mégis, ha az öröm és szeretet el nem nyomná a bűnös irigységet, sóvárgó szemekkel nézünk testvérünk csonka palotája felé, mert mi úgyszólván hajléktalanok vagyunk. Kölcsöntermekben, kétfelé darabolva, szűkösön, sokszor a legszükségesebbet nélkülözve tengődünk, igaz hősiességgel szolgáljuk a magyar-zsidó kultúrát. Nagyon is meglátszik rajtunk a szenvedésben születésnek bélyege, akár csak a pró-

(Az Avigdor Hamelri Feuerstein-esték jeruzsálemi plakátja. (Az egész műsoron csak Feuerstein művei szerepeltek szavalva és megzenésítve)